

LIBER XXII.

De humanis officiis in specie, ac primo de Religione.

CUM de officiis in genere in superiori libro satis fuerit disputatum, de religione specialis babenda est discussio; & quæ vera est, quæ item falsa & nefaria sedulo investigandum. Agemus ergo I. De profanarum quartundam religionum vanitate. II. De Christianæ religionis veritate, ac sanctitate.

DISSERTATIO I.

De profanarum religionum vanitate.

Profanas religiones, tres præsertim hoc loco recensemus. I. est inanis Idolorum cultus. II. est Mahometis insania. III. Novatorum deliramenta.

CAPUT I.

De Idolorum cultu.

GRaci, & Romani 12. Confentes Deos, qui etiam Penates, & Urbani dicti sunt, colnere, sex masculos, totidem feminas: quorum nomina his Ennii versiculis continentur, *Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.* Præter eos octo etiam Selectos Deos coluere Janum nempe, *Saturnum, Genium, Liberum, Orcum, vel Plutonem, Solem, Lunam, Tellurem,* de quibus singillatim pauca dicenda sunt, sit ergo &c.

PROPOSITIO I. Summa dementia est inter Divos censere masculos Deo Confentes.

Prob. I. de Jove. Is enim alias est Argivus, idest Apis, qui Niobem sororem compressit, alias Phrygins, idest Tantalus, qui Ganimedem rapuit, alias Cretensis, nempe Asterius, qui Europe vim intulit, atqui Apis vixit circa an. M. 2148. secundus circa an. 2680. postremus circa an. M. 2820. nequeunt ergo hæc omnia convenire Jovi, quem Romani a loco templi Capitolium, Tarpejum, Olympium dixerunt. Absurdum est enim 1. ribiueri uni viro facinora a pluribus diversis temporibus patrata, 2. appellare Opitulum, Tonantem &c. raptorem vir-

LIB. XXII. DISS. I. CAP. I.

439

virginum, & puerorum constupratorem, 3. Satorem hominum facere, quem constat longe post mundi exordia progenitum.

Prob. II. De Neptuno. Siquidem Neptuni nomine significant veteres aquam maris, aut a nubendo, quod aqua terram rubat, & cooperiat, vel a nando, ut Tullio placet, vel a *νερώ lato*, ut censet Vossius; eamque filium Rhea fuisse tradit Diodorus, qui omnium primus maris negotia tractavit. Alii in Neptuno agnoscunt Japhetum Noe filium, cui Mediterranei insulae atque Europa contigisse fertur, adeoque ob mare transmittendum nauticam instituere ei opus fuit; fictitia est ergo Neptuni divinitas, 1. quia Neptunus nil aliud est, quam mortuum elementum, 2. quia ejus gella ex historia Japhet dempta sunt, 2. ob insaniam ejus libidinem, de qua v. Clem. Alex. T. 3. Bibl. PP. p. 8.

Prob. III. De Vulcano. Is enim ignis fuit, Mulciber etiam a ferro mulcendo dictus. E cælo dejectum ob deformitatem poetae commenti sunt, atque ejus arte Venerem, & Martem in adulterio deprehensorum. Vid. Aug. l. 4. de C. D. c. 10. & Naz. Or. 1. contra Jul. Nos in Vulcano Tubalcain agnoscimus, is enim, quod de Vulcano scribit Diodorus l. 5. fuit ferri malleator, & æris; ergo non Deus.

Prob. IV. De Marte. Mars enim, & Mavors sunt bellum nomina: unde & Quirinus ab hasta, truculentus, atrox, sanguineus, Mars vulgo dicitur. Ejus cum Venere adulterium narrat Statius, aliquis: eumque a Diomede hasta percussum Homerus ait l. 5. Iliadum. A Plauto etiam luporum duxtor, ob bellum feritatem dictus est. Nos in eo Nimbodrum, sive Belum agnoscimus, de quo Gen. 10. 8. Hoc etiam nomine potentissimi bellatores sunt appellati; Mars ergo non est proprie Deus.

Prob. V. De Mercurio: quem alii a *mercium cura*, alii a *medium currendo* dictum putant, ita ut nihil aliud sit, quam eloquium, aut sermo, unde S. Pater l. 7. de C. D. 14. fictitium numen esse demonstrat. Veteres Mercurium futibus praeficiunt. Et plures fabulosos Mercurios Tullius enumerat. Cythare inventor est Jubal, de quo Gen. 4. fictitia est ergo Mercuri diuinitas.

Prob. VI. de Apollinē. Hunc enim solem esse eruditio omnes fatentur, ita dictus ab *ἀπόλλω τερrena foveo*, ac *dissolvo*. Non secus ac *Δῆλος, φῶτος, λύκος* a perspicuitate, splendore ac luce. Apollinis stupra narrat Clemens Alex. turpe pueri desiderium Firmicus, servilem conditionem S. P. A. iram Homerus, libidinem Eusebius. Aut ergo Apollo sol est, aut homo obscenus, improbus, iracundus, abjectus, & impotens; sed ergo masculi Confentes fictitia numina sunt.

E e 4.

PRO-

PROPOSITIO II. Absurdum est inter Confentes Deos fœminas recensere.

Prob. I. De Junone. Nam, præterquamquod inter numina sexuum varietas admitti nequit, ex qua nova quotidie Deorum turba conlungeret, ut animadvertisit Lactantius, Juno nil aliud est, quam aer, & Jovis conjux, quia æther, & aer coniuncti sunt, ut censem Tuilius, Macrobius, Servius, & Aug. l. 4. de C. D. c. 10. Congruit Græcum nomen *ipso tab. æro aer*, & latinum *Lucina a luce*. Junoni incestum exprobavit Firmicius, & Tertullianus, illius indignationem describit Virgilius Æn. i. de ejus asylo meminit S. P. l. 1. de C. D. c. 4. probat, Diis invitis eversas urbes, ereptosque Penates. Ejus invidiata, qua jurgiis Venerem prosecuta est, narrat Virgilius l. 10. ergo Juno fabulosum est numen.

Prob. II. De Minerva. Hæc enim nil aliud est, quam sapientia, sic dicta a memoria. Unde e Jovis capite dicitur progenita, & ob velocitatem, & perennitatem Παλλάς, & A'gnain. Putatur artium inventrix, nam sapientia est operum effectrix. Censem Tertullianus, Minervæ numen confictum esse ex ignorantia eorum, quæ de sapientia Dei, & Verbi generatione ex Dei mente christiana docet theologia. Forte Minerva, quæ nendi texendique artem invenit, fuit Noema, de qua Gen. 4. Quidquid sit Minerva, aut æther, aut sapientia, aut soror Tubalcain, immerito inter numina recensetur.

Prob. III. De Venere. Hoc enim nomine vim gignendi intelligimus plantis, atque animalibus inditam. Sumitur etiam pro voluptuosa libidine; ejusque simulacra formata primum ad similitudinem Cratinæ meretricis, quam desperabat Praxiteles. Narrat Homerus, eam a Minerva derisam, sauciatam a Diomedé, & ad Martis genua provolutam. Venus Cyria fuit scortum regis Cinyre ex Vossio l. 1. Orig. idol. 17. Venus ergo est fictitia divinitas.

Prob. IV. de Vesta. Hanc enim terram putat Ovidius 6. Fast. sic dicta, quia sua vi stat: probabilius est esse ignem, ab hebr. וְאֵשׁ וְנִתְיָ, unde græcum ἡσία. Virgo dicitur ex Ovid. ib. quod *semina nulla remittat*. Nec perpetuus dici debet, qui prima die martii accensus ex Macrobius, negligenter Vestalium extinctus est ex Varrone. Perpetuam ignis custodiā, & Vestæ cultum ex Lev. 5. dæmon intrusus; si ergo Vesta ignis est, tot erunt numina Vestæ, quot lychni.

Prob. V. De Cerere. Hæc enim ex Apulejo est *omnium terra creavix*, unde dicitur ob naturam segetum, flava, monifica, rubicunda. Redimitur corona spicatum, eique porca mæstatur segetem avide pascens: singitur gravidata a Jove: terra enim fecundatur calore solis, eadem est ergo Ceres, & Proserpina,

serpina, quam rusticus dives Pluto a divitiis appellatus rapuit. Hujus mater cum villico Triptolemo venit ad urbem Atticam, ubi docuit agitorum culturam. Hæc Claudianus: unde origo fabularum Cereris, & Triptolemi; immerito ergo Ceres diis accensetur.

Prob. VI. De Diana: cuius nomen est a Jana adiecta litera *d* ex Macrobio. Jana vero est a Jano, sive Apolline, & Sole. Hinc Diana soror Apollinis, ejusque nomen translatum ad Lunam, unde in antiquis numismatibus inscribitur: *Diana lucifera*, & faciem præfert. Dicitur etiam Hecates triceps, ob triplicem lunæ formam, plenam, medianam, & falcataam. Habetur virgo ob Lunæ candorem, & ramen in antiquis Nummis dicitur *Diana polymamma*. Dicitur etiam lilyarum dea & cassum teriumque inventrix, ex quibus ejus divinitas rejicitur.

PROPOSITIO III. Fictitia est Selectorum Deorum historia.

Prob. I. de Jano. Is enim ex gentilium consensu est mundus. Et ideo bifrontem finxerat, quasi una facie ortum spectet, altera occulum, sive ob 4. mundi plagas quadrifrontem. Quidam dixerat Janum esse cælum ab *cendo*, alii solem *Verozumnum* dictum, quia per cæli girum vertitur: unde ejus simulacra digitos habent 365, quot sunt anni dies: ac primus mensis ab ipso Januarius dicitur est. Quidam in Jano Japhet agnoscunt filium Noe, alii ipsum Noe, alii Javan Japeti filium; ergo &c.

Prob. II. De Saturno. Is enim omnium consensu est tempus, unde & χρόνος dicitur, quod annis saturetur, & Deus falcifer, quia omnia metit: dicitur etiam Cæli filius, adeoque nec Deus, quia Deus cælum condidit, neque Deorum pater, siquidem ipse a Cælo genitus est. Saturnum vetuliorē quidam Adamum a latendo putarent, quia post peccatum sese abscondit, sed melius reserat Saturnus ad aliquem ex Noha posteritate, a quo Italia Saturnia dicta est; Saturnus ergo Deus non est.

Prob. III. De Geniis. Hos enim ethnici quasi Deos singularis datos putant, dum gigantur: & Servius duos cuique, dum nascitur, destinari ait, bonum, & malum. Quod ex iis, quæ de angelis traduntur, forte derivatum est, ut diximus lib. ro. Cum autem gentes putaverint, Lucinam præesse gignendis, sequitur, genios, si darentur, esse Junonis servulos, prouinde que nec Deos.

Prob. IV. De Libero. Hoc enim nomine vinum significatur apud Virg. Ad evertendam hujus falsi numinis divinitatem plura reserat S. P. l. 7. de C. D. c. 21. de turpidine sacrorum, quæ in Liberi Patris honorem celebrabantur, quæ Clemens Alex. & Arnobius describunt; ergo &c.

Prob.

Prob. V. De Plutone. Hunc enim allii orcum dixerunt, quasi mortuorum receptorem, Summum quoque, quasi summum Manum, nec non Acherontem, & Cocytum. Censet Vossius, Plutonem esse Chamum Noe filium in partem occidentalem profectum, ideoque Deum inferorum appellatum. Erit ergo alias a Plutone, de quo supra in Cerere, sed uterque scelestus, prouinde nec Dens.

Prob. V. De Sole, Luna, & Terra. Ad solem enim resert Macrobius omnes deos. Perse solem Mithram dicere a rege hujus nominis, qui regnasse dicitur Heliopoli. Lunam vero a lucendo dici ait Tullius. Gracis Σελήνη dicitur a σέλας, quod est lumen. Terra demum est magna illa deorum mater, de qua S. P. l. 7. de C. D. c. 22. Rhea, Ops, Cybele, soror Vestae, filia Celi, Saturni conjux. Agit S. P. ibid. cap. 26. de turpitudine factorum Matris magnæ, de quibus ait S. P. Defecit interpretatio, erubuit ratio, conticuit oratio; perperam ergo inter numina adscribunt ethnici Selectos Deos.

PROPOSITIO IV. A religione etiam vera aberrarunt alia gentes, in veteri Testamento commemoratae.

Prob. I. De Phoenicis, & Chananziis. Hi enim coluerunt Deum Baal, qui idem est ac Belus Babyloniorum rex, olim consecratus in solem. Bel autem idem est ac Deus, unde Beelphgor, Beelzebub &c. Idolo Baal additur Allat, quam Lunam, aut Venetum, aut Junonem fuisse conjectunt eruditii. Hanc Sidonii coluere sub bovino capite expresso Lunæ symbolo. Hæc est Regina cæli, de qua Jerem. 44. Scribit Grotius idem esse Baal, ac Deum Maozim, & Baal-senen, quem Philo ait, esse Jovem Olympium, & Phœnicibus Sa- turnum.

Prob. II. De Madianitis. Hi enim coluere Beelphegor, quem Istorius l. 8. Orig. ait, esse simulacrum ignominiae, & litanum illi maxime a sceminiis scribit Hieron. erit ergo idem ac Deus horrorum.

Prob. III. De Ammonitis. Hi enim adorarunt idolum Moloch, quem eruditii probant ipsum esse Saturnum, cui etiam poetis & pueris litatum esse scribunt Lactantius, Tertullianus, & Aug. Nec dictis repugnant, qui opinantur, Moloch esse nomen stellæ, quam Ammonitez tamquam regem colebant. Nam in stellis veteres reges suos coluere, ut dictum est supra.

Prob. IV. de Chaldæis. Hi enim ignem, & in igne lucem, & solem coliere. Hinc Ur Chaldæorum urbs, & a vix se mesco sole, Josue 19. dicitur Berthasanes, quasi domus solis.

Prob. V. De Accaronitis. His enim per celebris fuit cultus Beele-

Belezebub; de quo l. 10. dictum est, quod nomen ignominiae causa Jovi, ac Deo cæli, sive Soli tribuitur, & Luc. 11. principi dæmonorum.

Prob. VI. De Philistæis. Hi enim Dagon coluerunt, qui ab umbilico & infra pilcem, superne hominem referebat, quales Græci fingunt Tritones, & Nereides, est enim 17. Dagb pisces. Ex quibus constat, Dagon esse Tritonem, quem Poetae fingunt Neptuni, & Salacia filium, idest aut marinum pisces, aut unum ex filiis Noe cultum Tritonis symbolo. Memorat etiam scriptura idola Michæ & Labani, dicta ab Hebreis Teraphim, quæ erant laminæ quædam aureæ, quibus ab auguria captanda nomen immundi spiritus inscribebatur; vitulus aureus, in quo erat expressus Apis Ægyptiorum, aut Joseph ab iis tauro comparatus tamquam frumenti provisor, Adromelech & Melchon, non aliud sive, quam Moloch, & Saturnus, de quo supra; Phœnices ergo, Chananzi, Madianitez, Philistiim &c. non secuti ac Græci, & Romani ante Christi adventum falsæ religioni fuerunt addicti.

C A P U T II.

Vera Religio non viget apud Turcas &
Mahometanos.

Mahumedis insania tum in se, tum ex sola ejusdem comedatione cum christiana religione innotescit: sit itaque

PROPOSITIO. Mahometana religio est execrabilis.

Prob. I. Scriptum est enim in Alcorano Azoara 5. & 10. Christum esse Messiam Dei benedictum, Dei Verbum, mentem, ac sapientiam. Mahometem vero fuisse prædonem narrat Chronica Mahometis a Grotio citata l. 6. n. 4. eumque adeo impudicum fuisse, ut jactaret habere se solum vim generativam hominum 40. ut haber Azoar. 42. & 43. Deinde plura Jesum patrasse miracula, cacos, claudosque lanasse, de Spiritu S. conceptum, & in calum evectum habet ibid. Azo. 11. & 13. Mahometem vero consueto naturæ ordine genitum credunt Saraceni. Signa vero Mahometis sunt, columbam ad grana in auro ejus inclusa advolasse, apparuisse ei, nullo teste, Gabrielem Archangelum, e puto, quem statim laxis implevit, vocem eruuisse. Christum denique esse prophetam testatur Alcoranus: Mahometem vero esse prophetam in Evangelio promissum, ut Turcae putant, mendacium est, cum Christus potius pseudoprophetas venturos prædixerit. Cum ergo constet ex Alcorano, Chri-

Christum esse verum Messiam, prophetam, & mirabilem autorem, Mahumetem e contra prædonem, impudicum &c., Christi religio Mahumetanæ est præferenda.

Prob. II. Ex collatione Alcorani cum Evangelio. Hoc enim e cælo elapsum ait Mahumet, atque in historia vera narrare non negat. Alcoranus e contra totus mendacijs faciet: narrat enim, Solem quiescere in fonte ad quem pervenit M. Alexander Az. 18. Templum Mechæ adificatum ab Abraham Az. 2. Simulacrum pro Jesu Crucis suffixum Az. 11. Plura etiam in Alcorano, nulquam in Evangelio Deo indigna referuntur, e. g., manum habere frigidam, & sella gestati. Plura etiam insulta, e. g., quod stella Veneris fuit puleherrima mulier, quod mutes in Arca Noe nati sunt ex stercore Elephantis, & feles ex halitu Leonis, quod mors est aries stabulans inter cælam & inferos, & Luna in manicas Mahumetis delapsa est, sed his fidem præbere summa dementiæ est; ergo &c.

Prob. III. Comparatione Dogmatum Alcorani, & Christianorum. Illius enim præcipua dogmata impugnant Trinitatem mysterium, Incarnationem, & cultum SS., atqui ea dogmata vera habebantur a Saracenis ante promulgationem legis Mahumetanæ, nempe ante an. 622, quo incipit æra Mahumetis; ergo etiamnum vera sunt: fieri enim non potest, ut falsum dogma sit, quod transactis sæculis verum fuit.

Prob. IV. Ex utriusque moralibus præceptis. Præscribit enim Evangelium perpetuam conjugum fidem, Alcoranus repudium permittit. Illud unicam omni viro uxori, ut mutuus amor servetur, proponit; iste plures permittit ad sovenda disidia. Illud vetat carnis illecebras, hic concedit; ergo &c.

Prob. V. Ex Alcorani, & Evangelii propagatione. Christus enim missionem suam divinis humanisque testimoniorum comprobavit, appellatque Judæos ad scrutationem scripturarum. At Mahumet in abscondito cum Sergio Apostata condito Alcorano præcipit Az. 13. ne quis in novam religionem inquirat, interdicto grægalibus suis humanarum ac divinarum scientiarum studio. Eredit Christus ad propagandum Evangelium exiguum numerum pauperum, Mahumetus turbam prædonum vim armis inferentium. Annuntiatum est Evangelium in synagogis, in Areopago, orbibusque cultissimis; Alcoranus inter Arabes, & Saracenos rudes, ferocique. Christus denique legem statuit carni repugnantem: Mahumetus sensibus & illecebris indulgentem, ergo &c.

Prob. VI. Posse hominem salvari in religione Christiana docet etiam Mahumet in Alcorano Az. 1. & 12., nec non in

in Testamento: posse autem in Mahumetica soli docent Saraceni, & jure negant Christiani, sed una est fides, & via salutis; ergo &c.

Ob. I. Percipi nequirit, quomodo Dei filius sit, cum non habeat uxorem; ergo &c.

Resp. neg. ant. Non enim Deus corporeus est, nec gignit corporali complexu, sed ejus genesis aliquam habere cum productione verbi mentis nostræ analogiam credibilis est, quam Angelos spirituales genitos e flamma ignis, aut a Dei anima Adæ animam esse decisam. Scriptum est etiam in Alcorano, Christum ex Virgine natum; sicut ergo hic sine Patre, ita illic sine matre & uxore habita est generatio utrobique mirabilis, & divina.

Ob. Suspicari possumus, Trinitatis, & Incarnationis dogmata fuisse in Evangeliorum libris intrusa; ergo &c. Resp. Neg. ant. Nam pluribus momentis id fieri non potuisse demonstratur. I. enim Apostoli, quos Mahumetes ipse ait viros fuisse sanctissimos, Evangelium non depravarunt. Subinde vero per universum orbem omnium lingua sparsi sunt codices Evangelici. Si enim Alcoranum solum Arabicæ scriptum, nec ubique diffusum integrum putant Mahumetani, a fortiori debent integrum putare Evangelium. Deinde, si in Christi honorem Christiani Evangelica depravassent, mortem eius turpissimam expunxissent. Tandem ea dogmata nec post Mahumetem intrusa sunt, cum antea etiam laudaverint Ecclesiæ Patres, nec ante, cum ex Evangelicis libris in sua commentaria derivarint Patres innumerii, ergo &c.

Ob. III. in Evangelio Jo. cap. 14. ubi promittitur adventus Paracleti, quædam ad Mahumetem spectantia dolo Christianorum videntur abrasa: ergo &c. Resp. neg. ant. Neque enim id factum est, antequam Mahumetus appareret, tunc enim ejus persona ignorabatur, nec post, ipse enim hoc testimonium missionis suæ produxisset, & in aliquo codice extaret; ergo &c.

Ob. IV. Creditur post Moysem venisse Christum Judaicam Ecclesiam instauratum; ergo credendum est venisse Mahumetum legem Christianorum reformatum. Resp. neg. cons. Nam Mahumetis doctrina perfectionem non præmovet, sed corrupçam: deinde cum Deus mentiri nequeat, credimus Christum venisse post Moysem, quia in lege Mosis testimonium habet, non credimus a Deo venisse Mahumetem, quia in lege Christi non prædicantur nisi pseudo-prophetæ. III. Si Mahumetus salubriora dedit præcepta, promulgato Alcorano abrogata erit lex Christi, sicut promulgato Evangelio cessavit lex Moysis, sed Mahumetani consentient Christi legem esse adhuc va-

lidam, & salatifera; ergo &c. IV. In Evangelio, quod Mahometani credunt ē cālo delapsum, habetur regnum Christi ēternum fore; frusta ergo creditur alias legislator.

CAPUT III.

Vera religio non viger apud hereticos, qui principia fidei Mysteria reficiunt.

A Vera religione aberrarunt etiam Socini gregales, qui Trinitatis, & Incarnationis oppugnant mysteria; fallitur ergo Hugo Grotius scribens, hāc non computari inter dogmata, sine quibus in veteri Ecclesia nemo Christianus estimabatur. Errat quoque Episcopius, qui potat, homines singulos, dummodo pagani non sūt, & Deum colant, & servent legis præcepta, debere frui omnium Ecclesiarum commercio, & colere fraternitatem. Contra quos sit

PROPOSITIO. Non sunt habendi veri fideles, qui principia Trinitatis & incarnationis oppugnant mysteria.

Prob. I. scripturis. Marc. ult. ait Christus: *Predicate Evangelium, qui credidit, & baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* In ea doctrina, & baptismo habetur invocatio Trinitatis, ex 28. Matth. ergo qui Trinitatis, & Incarn. mysteria non profitetur, non credit, nec salvus erit. II. Jo. 1. habetur, filios Dei fieri qui credunt in nomine Christi, qui autem non credit, ait c. 3. iam judicatus est; qui ergo non credit, neque filius Dei, nec hāres, sed inamicus, & rebellis. III. Act. 4. habetur: *Nec aliud nomen est sub celo, in quo oporteat nos salvos fieri, in quo ergo nomine salutem consequentur qui veram Christi fidem absicunt?* Nec dicant Sociniani: sat esse credere Jesum esse Messiam de Spiritu S. conceptum, ac novi foderis auctōrem, nam non hāc tantum dogmata, sed etiam Christi divinitatem, & ejus cum patre confubstantialitatem nobis Evangelia proponunt; ergo &c.

Prob. II. ex PP. traditione. Ignatius Mar. ep. ad Ephes. eos, qui Christi negant divinitatem: *Domus corruptiores appellant.* Irénæus l. 3. 21. eos vocat: *Perseverantes in servitute pristine inobedientie, eosque vita aeterna privari.* Tertull. de Præscr. ait, fidem qua credimus Christum Deum necessarium esse. Idem docent Hieronymus, & Augustinus; ergo &c.

Prob. III. ex Ecclesiastica historia. Nam Jo. Evangelista, teste Hieron., profigavit Ebionæos Christi divinitatem impugnantes, eosque mendaces antichristos appellat, & arceret a vi-

ta aeterna c. 2. & 5. primæ sua epist. Eadem de caussa ab Ecclesia communione ejectus est Thodorus Coriarins, a Victore Rom. Pont., ut scribit Epiphanius H̄. 54. Et initio 2. saeculi Artemon, paulo post Berillus Bostrensis, & Paulus Samiatenus, quem PP. Antiocheni circa an. 260, communione privarunt; falsum est ergo Christi fideles 2. priorum saeculorum cum iis, qui Christi divinitatem, & Incarnationem negabant, coluisse fraternitatem.

Prob. IV. ratione. I. Frustra Ss. Martyres sanguinem fundi- sent pro Christi divinitate tuenda contra Paganos & Arianos. II. Patres summa iniuria hereticos proscripti- sent, quos crederent in Ecclesia sui corporis membra, & in cælesti patria concives fore. III. Heretici ipsi cur tanto studio nostram Romanam communionem conantur everttere, si omnes dummodo peccata vitemus, in qualibet secta salutem consequimur?

Ob. I. Episcopius. In antiquis symbolis exprimitur tantum nomen Patris, Filii, & Spiritus S. ex Irénæo, & Tertulliano, atqui per eosdem iis symbolis nihil detrahi potest, nec addi; ergo sunt absoluta. Resp. dist. maj. & in iis præcontinentpr Trinitatis, & Incarnationis mysteria, conc. secus, neg. Ibi enim tres Personæ singillatim enumerantur, & eam nomine fide christiana jam imbutus catechumenus proficitur baptizari; illud ergo symbolum est absolutum, quatenus illi nil addi potest contrarium, licet possint mysteria enucleatius exponi, quod adeo verum est, ut Irénæus & Tertullianus scribant, in servitute præsilia perseverare, qui Christum putant nudum hominem. Hinc lib. Const. Apost. symbolum catechumenorum habet: *Et in Dominum Jesum Christum unigenitum ejus filium . . . non creatum, per quem omnia facta sunt.* Viderat autem hoc symbolum esse alterius brevioris expositiōnē: addē catechumenorum symbola fuisse præferrim instituta, ut ejurarent idolatriam, & deorum multitudinem, ut diximus l. 6.

Ob. II. Just. in Dial. p. 268. ait: *Non amittitur hymns (Jesus) esse Christum Dei, si probare nequeam esse Deum, ac genitum ex Virgine;* ergo veri fideles sunt, qui Christum Deum esse negant, aut Virginis filium. Resp. neg. conf. Justinus enim ibi Triphonem refellit argumento ad hominem, ait enim: *cur negas Jesum Nazarenum esse Messiam,* eo quod percipere nequeas illum esse natum ex Virgine, & divinam habere naturam? Si enim Judæi Messiam prestatolantur purum hominem, cur Jesum negant esse Messiam, qui illi non comprehendunt characteres divinitatis? Ceterum posthac Justinus Christum Deum esse luculentiter demonstrat, & Christianos agno-

agnoscere ait p. 264.: *Christum Dei filium, qui ex Virgine nasci sustinuit* (1),

Iust. Justinus c. 16. ait: Sunt ex genere nostro confitentes ipsum esse Christum, sed hominem ex hominibus genitum; ergo &c.

Resp. Dif. ant. Et per ro ex genere nostro designat Ebionos, qui sibi christianum nomen arrogabant, & christiani censebantur, prout ab Idololatis & Judaeis secernebantur, conc., veros christi fideles, neg. Nam hoc sensu in Apol. 2. Simonis, Menandri, & Cerinthi discipulos christianos appellat, non tamen pure piaque sententiae, ut in Dial. vocat aliquos Chilistas, sed ut philosophis, cum eis non sint communia dogmata, nomen tamen commune est.

Inst. I. Remonstrantes. Non loquitur Justinus de Ebionitis, sed de iis tantum, qui Christi divitatem oppugnabant, & tamen eos affirmat esse ex genere nostro; ergo &c. Prob. ant. Si enim de Ebionitis loqueretur, nimis frigide contra eos locutus esset dicens, se iis non assentiri, cum in tot aliis capitibus non assentiretur, Resp. neg. ant. Quis enim nisi Ebionita putat, Christum purum esse hominem ex hominibus genitum? aut quis id affirmans credit, illum praeter naturae ordinem e Spiritu S. conceptum, quod ad Christi fidem necessarium esse scribit idem Clericus? Justinus ergo quosdam ex genere nostro intelligit Ebionitos, quos non recipit in communionem, quia non credunt, Christum e Spiritu S. conceptum, dicit autem ex genere nostro, quia, licet non sint ex Ecclesia catholica, sunt tamen ex genere eorum, qui concedunt venisse Messiam.

Inst. II. Sociniani. Justinus agnoscit ex genere nostro Ebionos, ergo & Socinianos.

Resp. Dif. ant. ex genere nostro, prout a Judaeis distinctos, conc. prout Ecclesiae cath. conjunctos, neg. Resp. patet ex dictis. Subdit enim ib. Cum quorum nullo communionem habemus.

Inst. III. Justinus in 2. Apol. inter Christianos enumerat ethnicos, Socratem, & Heraclitum, ergo & haereticos. Resp.

Dif.

(1) *Justini fidem egregie vin- dicavit a Novatorum calumniis Vir cl. P. Meranius Congreg. S. Mauri in opere inscripto: Disputatio D. N. J. Cbr. mani- festata Co. l. 3. c. 3. De insigni-*

Justini loco, ubi ejus scopum, ac mentem perspicue declaravit. Vide notam nostram ab Obj. 3. c. 2. Diff. 1. l. 8. pag. 338. l. Volum.

*Dif. ant. Inter Christianos improprie dictos, conc. proprie neg. Vocat ergo Christianos, quatenus unum Deum cum Christianis agnovere, quo sensu Tertullianus animam vocat naturaliter Christianam, non quatenus pertineant ad Ecclesiam, & regnum Christi, sed *juxta partem aliquam feminalis rationis*, ait Just. ib.*

Ob. III. Primo saeculo Ecclesia Hierosol. constabat ex Nazareis & Ebionitis, cum legalia servaverit; ergo &c. Resp. neg. ant. Constat enim ex Euseb. l. 10. Hist., Ecclesiam Hierosolymitanam usque ad Adriani tempora cognitionem Christi genuine suscepisse, & ex Hieronymo, ideo a PP. anathematice percussos Cerinthum, & Ebionem, quod legis ceremonias cum Evangelio miscuerunt. Servavit quidem economiz causa aliquandiu Ecclesia Hierosol. legalia, ut lib. 26. dictum est, sed in conventu habito an. Chr. 50. statut, gentes conversas non legari lege Moysis ex act. 15.; Immerito ergo priisci Jerusalem. Ecclesiae fideles Ebionitae, aut Nazarei appellantur. Nam Hieronymus ait, istos credere in Christum filium Dei natum de M. V. illos vero assertere: Christum ante Mariam non fuisse.

Ob. IV. Si Ebionitae, aliique damnati sunt, quia putarunt Christum purum hominem; sat erit ergo eorum dogmata refutare, ut quis fidelibus accenseatur. Resp. neg. conf. Illi enim haeretici a communione ejecti sunt, non solum quod praexistential, sed etiam quod Christi divinitatem negarent, ut ostendunt S. P. A. (a), Tertullianus (b), Eus. &c. (c), unde retorico argumentum. Sicut enim Ebionitae &c., ita Ariani ea de re arcendi sunt ab Ecclesia.

Ob. V. Matth. 19. ait Christus: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: ergo non opus est credere mysteria. Resp. neg. conf. Nam ad observantium praeceptorum fides in Christi divinitatem presupponitur: Non enim per legem promisso, ait Ap. Rom. 4., sed per justitiam fidei. Qui Christum interrogavit, forte ejus fide jam erat imbutus, interrogavit enim genu flexo ante eum; non sunt ergo Christi fideles, qui ejus divinitatem negant.

(a) *De Her. n. 44.* (b) *De Praef. 53.*
(c) *L. 5. Hist. Eccl.*

CAPUT IV.

Nec vera religio vigeret apud Lutheranos, Calvinistas, & aliosque Novatores.

VERA religio definitur a theologis virtus, quæ exhibet cultum Deo debitum. Colitur autem Deus internis actibus, & extérnis: interni sunt fides, spes, charitas; exteriōres sunt sacrificium, oratio, & lacrorum mysteriorum, rituumque observatio. Sit itaque

PROPOSITIO. Vera religio non existat apud Novatores, neque quoad internos actus, neque quoad extērnos.

Prob. I. de interioribus fidei, spe, & charitatis. Fides itaque circa veritates etiam fundamentales ab iis labefactatur. Calvinus enim absolutam Dei omnipotentiam rem detestabilem affert: Beza vera salutis arguit illa verba: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Deum ad peccatum impellere docent Calvinus, & Beza, Lutherus, & Melanchthon. De Trinitate etiam plura efficiunt absurdum cum Dango Novatores. Christo ignorantiam tribuit Lutherus, Zwinglius, & Calvinus, qui etiam affirmat, eum cruci suffixum desperasse. Christianam spem penitus tollunt hæretici, dum ajunt, iustificatum certo scire, se non posse excludi a gloria, aut excidere a gratia. Vinculum caritatis nullum habent, cum se ipsos ob dogmatum discrepantium idololatras, blasphemos, ministros satanæ &c. invicem appellent; at nullus catholicorum ea de te proscindit alterum, ac si aliquando in caritate deficiamus, servamus tamen unitatem religionis ac fidei.

Prob. II. de exterioribus religionis actibus. Nam orationem dominicā debent Novatores reprobare, saltem quoad ea verba: *Dimitte nobis debita nostra, comit impis credant nūquam peccata dimitti;* justos vero a sanctitate numquā excidere. Quis non irrideat Adamitas, qui Deum orant nudi in horris ambulantes? Fanaticos, qui gestus edunt horribiles? Ejulantēs, qui nihil Deo gratum putant, præter lacrymas atque singultus? Sacrificia Novatores abhiciunt. Missam abrogant, sacrosque ritus veluti superstitiosos condemnant, temp̄a diruunt, Sanctas Imagines incendunt, cultum SS. Martyribus negant, & ob futiles causas eorum patrocinium recusant; ergo &c.

Prob. III. Ostendit enim falsitas doctrinæ Novatorum I. Ex quo nulla divina oracula horum adventum prænuntiarint nisi ea, quæ prædictæ adversus Ecclesiam venturos antichristos, & pseudo-prophetas. Aliunde Calvini, & Luthe-

ri

LIB. XXII. DISS. I. CAP. IV.

451

ti hæresim cladem Ecclesiæ allatoras prædixit servus Dei F. Thomas Minorita: quæ Germaniæ & Angliæ evenere S. Hildegardis, & Cantiana prænontiarunt; ex vaticiniis ergo constat, quam sit detestabilis Protestantium religio. II. Credimus Evangelistis viris humillimis divino humine afflatis narrantibus, quæ audierunt; idcirco non credimus Novatoribus, ambitionis, fallsariis, a dænone eductis. Lutherum namque animum suum pascere convicis scripsere Erasmus, & Bucerū; desiderati in ipso moderationem Melanchthon: Moncerus sibi Evangelista nomen adscivit, David Georgius Messias. Depravasse evangelia liquet ex editione Tigurina Nov. Testament., ubi legitur: *Hoc enim significat corpus meum;* non ergo fidem merentur.

III. Ut vera religio veris signis, ita falsa fictis dignoscitur. Extrahere enim copiam vīcīnum, & rudes expedite legere biblia, quæ duo Anabaptistæ adeo prædicant, dæmonis facultatem non excedunt. Voces Londini ex antro erumpentes fuisse puellæ a sedariis ad hanc nequitiam inductæ, publico iudicio ostensum est. Quid Lutherò dæmonem adjuranti contigerit, & Calvinò fingenti resurrectionem Brulei, narrat Bellarminus lib. 4. de Not. Eccl. Hinc Erasmus in Diatr. de lib. arb. air, nullum Reformatorum adhuc fuisse, qui vel eum claudum sanare potuerit. IV. Sicut mira fuit Evangelii propagatio, ita execrabilis fuit hæreses progressus. Hujus præcones non illapsi Spiritus S. doctrinas acceperunt, sed sacriss abusi sunt disciplinis; & facti Apostatae nunquam inter se convenere. Nec leges carni repugnantes promulgaretur, sed libidini, & voxie libertati percommendas. Anabaptistæ uxorum promiscuum usum: Adamitæ invercundos conventus: Calviniani jura magistratus ulurpant, confessionem rejiciunt; ieiunia contemnunt, & absque merito beatitudinem reprobunt. Vim etiam adhibuere præfertim in Anglia, ubi Card. Roffensis, Thomas Morus, Maria Regina, aliqui viri clericati sunt. Ptatereo, quæ in Belgio Calvinistæ Gœssi, in Gallia Huguenoti dira patrarent a Christi religione longe aliena, quæ non vi armorum, sed Martýrum sanguine propagatur.

V. Adversus Ecclesiam Christi portæ inferi, nempe hæreses prævalere non possunt, sed prævaluit adversus Novatorum hæresim nova hæresis. Nam ex Lutherana factione prodidit Carolstadiana, hæc peperit Zwinglianam, quæ quadragies circa Eucharistiam lètentiam mutavit. Inter Calvinistas, alii Jacobini sunt, alii Causarii, alii Liberi, qui se continuo mórdent, ac morum turpitudines ibi non solum regnant, quod

F f z